

EDAM Tartışma Kağıdı 2012/1

Türkiye ve Taktik Nükleer Silahlar:

Siyasi bir Aşk İlişkisi

Aaron Stein

Arařtırma Görevlisi, EDAM

Bu çalışma Nükleer Tehdit İnisiyatifi'nin (NTI) Nükleer Güvenlik Projesi (NSP) tarafından karşılanmıştır. Bu çalışmada yer alan görüşler tamamen yazara aittir ve NSP'nin görüşlerini temsil etmemektedir. Daha fazla bilgi için NSP'nin internet sitesini ziyaret ediniz: www.nuclearsecurity.org

Kasım 2012

Giriş

Türkiye, Kuzey Atlantik Paktı Örgütü'ndeki taahhütleri gereği altı Avrupa hava üssünde tahminlere göre toplam 200 adet Amerikan taktik nükleer silahını barındıran beş¹ Kuzey Atlantik Paktı Örgütü (NATO) üyesi ülkeden biridir. Silahlar, NATO'nun müşterek güvenlik duruşu gereği konuşlandırılmış ve Soğuk Savaş döneminde olası bir Varşova Paktı istilasını caydırmaları amaçlanmıştır. Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra, B-61'lerin konuşlandırmalarının gerekçesi ortadan kalktı; bu durum silahların askeri değerinin ve taktik nükleer silahların ön saflara konuşlandırılmasının İttifak'ın müşterek güvenlik duruşunda bu noktadan sonra bir yeri olup olmayacağını sorgulanmasına yol açtı. NATO nükleer silahlarını barındıran diğer ülkelerin gittikçe artan muhalefetine karşın, Türkiye topraklarına konuşlandırılmış tahminen 60-70 adet silahı tutmaya devam etmeyi gizliden gizliye destekliyor. Ankara aynı zamanda diğer NATO ülkelerinin, İttifak'ın sorumluluk paylaşma ilkesinin bir parçası olarak nükleer vekilharçlığa devam etmelerini umuyor.

Türkiye için Amerikan taktik nükleer silahlarının varlığı, İttifak'ın Atlantik-arası güvenlik ortaklığına bağlılığının devam ettiğini gösteren hayati bir sembol. Türk güvenlik erkânının gözünde nükleer silahlar bir statü simgesidir; varlıklarının Amerikan-Türk savunma ortaklığını sıkıca pekiştirdiğine inanırlar. Dünyanın nükleer silahlardan arındırılması fikrine bağlı olsalar da, nükleer silahların var olmaya devam etmesi ve bölgede nükleer silahların yayılması tehdidi, karar vericileri, inandırıcı bir NATO caydırıcılığının korunmasını istemeye itti.

Türkiye: Nükleer bir Soğuk Savaşçı

Amerika ilk olarak 1961 yılında İzmir'in güneybatısındaki sahil kasabasının yakınındaki Çığıl hava üssüne on beş tane nükleer başlıklı orta menzilli Jüpiter balistik füzesi (OMBF) yerleştirdi². Füze, Amerika ve Sovyetler Birliği Küba Füze Krizi sırasında OMBFleri karşılıklı olarak yeniden konuşlandırmaya karar verdiklerinde geri çekildiler. Kendisini az kalsın karşılıklı bir nükleer atışmaya dönüşen bir durum ortasında bulan Türkiye, Amerika'nın füze takas etmekteki istekliliğinin NATO ittifakının güvenliğini tehlikeye attığını savunarak, anlaşmaya şiddetle karşı çıktı. Silahların zaten miadı dolmuştu ve zamanla B-61 nükleer bombasıyla değiştirildiler. Buna rağmen John F. Kennedy hükümetinin kararı, Türkiye'nin Amerika'nın güvenlik taahhüdü algısını o zamandan itibaren lekeledi.

¹ Diğer dördü İngiltere, Almanya, Hollanda ve İtalya'dır. Şu anda Amerika'nın Avrupa'ya konuşlandırılmış 200 tane B-61'i vardır. Robert Norris ve Hans Kristensen, "US Tactical Nuclear Weapons in Europe, 2011," *The Bulletin of Atomic Scientists*, 6 January 2012, <http://bos.sagepub.com/content/67/1/64.full.pdf+html>.

² "Jupiter," Global Security.org, accessed 27 February 2012, <http://www.globalsecurity.org/wmd/systems/jupiter.htm>.

Türkiye, NATO ve Beşinci Madde Taahhüdü

Türkiye'nin NATO'nun Beşinci Maddeden doğan yükümlülüğüne bağlılığından şüphe etmesi, Avrupalıların başlangıçta Türkiye'nin NATO üyeliği hakkındaki çekinceleri yüzündendir. NATO'nun ilk üyelerinin çoğu Türkiye ve Avrupa'nın farklı güvenlik öncelikleri olduğunu savunuyorlardı. Batı Avrupa Sovyet istilası tehdidini saplantı haline getirmişken, Avrupalı güçler Ankara'nın güvenlik tehditlerinin Rusya'dan Orta Doğu'ya uzandığını söylüyorlardı. Bunun eninde sonunda İttifakı istenmeyen bir Orta Doğu savaşına bulaştıracağı ve onu Varşova Paktına karşı müdafaa çabasından saptıracağına dair kaygılar vardı. Avrupalıların gönülsüzlüğüne rağmen, Amerika'nın Türkiye'yi Atlantik-arası güvenlik çerçevesine dâhil etme sözü galip geldi ve Ankara 1952'de İttifaka katıldı.

Türkiye'nin şüpheleri Amerika 1974'te Kıbrıs'ın işgalinden sonra silah ambargosu uyguladığında yeniden alevlendi. Bu karar Türkiye'nin, NATO ittifakının müşterek müdafaya bağlılığına dair kaygılarını körükledi³. Bu müzmin kaygılar Soğuk Savaşın bitiminde daha da arttı, çünkü yetkililer ortak bir düşman olmadan NATO'nun dağılacağına inanıyorlardı. Bu etkenler Ankara'nın NATO'nun karar verme mekanizmasında daha proaktif bir tutum sergilemesine yol açtı. Buna nükleer silahların ön saflara konuşlandırılmasına destek vermeye devam etmek de dâhildi⁴ - çoğu karar verici bunun Amerika'nın Avrupa'nın müdafasına bağlılığını ve NATO'nun sorumluluk paylaşma ilkesini simgelediğini düşünüyor.

Ankara NATO'nun yeni 2010 Stratejik Konsept görüşmeleri sırasında faal bir katılımcıydı. Yeni Konsept NATO'ya “nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya için gerekli koşulları yaratma hedefi” mesuliyetini yüklüyor ve bir yandan da “dünyada nükleer silahlar olduğu sürece, NATO'nun nükleer bir İttifak olacağı”⁵ni tekrar teyit ediyor; neredeyse Türkiye'nin nükleer silah politikasının harfî harfine tercümesi gibi. Ankara silahsızlanmayı destekliyor ve nükleer silahların yayılmasını önleyici araçlara sağlam bir şekilde bağlı, ancak topyekûn silahsızlanma hedefine yakın vadede erişilmesinin pek olası olmadığına inanıyor⁶. Bundan ötürü Türkiye, diğer ülkeler nükleer silah sahibi olmaya devam ettiği sürece, NATO'nun güçlü bir caydırıcı gücünün olmaya devam etmesi görüşüne kararlılıkla bağlı.

Türkiye'nin tavrı ayrıca Amerika'nın NATO taktik nükleer silahları konusundaki tavrıyla düzgünce örtüşüyor. Nisan 2010 Birleşik Devletler Nükleer Duruş İncelemesi'ne (Nuclear Posture Review) göre:

Amerikan nükleer silahlarının varlığı – nükleer silahları olmayan üyelerin, nükleer meselelerin planlanmasında yer aldığı ve özellikle nükleer silah taşıyabilmeye ayarlanmış uçaklara sahip olduğu, NATO'nun eşsiz nükleer paylaşım anlaşmasıyla

³ “House Rejects Efforts to Lift Arms Embargo,” The Associated Press, 25 July 1975

⁴ Sinan Ülgen, “NATO and the New Turkey,” *Project Syndicate*, 14 June 2011,

<http://www.project-syndicate.org/commentary/ulgen1/English>.

⁵ “Strategic Concept For the Defense and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organization,” <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>

⁶ “Obama Prague Speech On Nuclear Weapons: Full Text,” *The Huffington Post*, 6 May 2009, http://www.huffingtonpost.com/2009/04/05/obama-prague-speech-on-nu_n_183219.html.

birleştğinde – İttifakın bütünlüğüne katkıda bulunur ve bölgesel tehditlere maruz kalabileceğini hisseden müttefiklere ve ortaklara güven telkin eder... NATO'nun nükleer duruşunda yapılacak değişiklikler ancak İttifak – kararı ile ve – içinde yapılan kapsamlı bir gözden geçirme sonucu yapılmalıdır⁷.

Türkiye en güncel Nükleer Duruş İncelemesi'ne benzer olarak, İttifak çapında bir oybirliği olması durumunda Amerikan nükleer silahlarının kaldırılmasını engellemeyeceğini belirtti⁸. Fakat silahların Avrupa'dan çekilmesi ile Rusya'yla daha geniş kapsamlı bir taktik nükleer silah sayısı sınırlandırması anlaşması arasında bağlantı kurulması, bu konuda çabuk karar verilmesini engelliyor. Ankara, taktik nükleer silahların Avrupa'da kalmasını destekleyen Doğu Avrupa ve Baltık Denizi kıyısındaki NATO üyelerinin oluşturduğu grubun bir parçası⁹. Kaldırılma karşıtı grup, Almanya¹⁰, Belçika ve Hollanda'nın tekrar tekrar yaptığı nükleer silahların Avrupa'dan kaldırılması çağrısını savuşturmakta şu ana kadar başarılı oldu.

Türkiye'nin Siyasi Silahları: Hava Kuvvetlerinin İhtilaflı Nükleer Durumu

Nükleer yanlısı duruşuna rağmen, Türkiye'nin nükleer hazırlık seviyesi Soğuk Savaş'ın bitiminden beri kötü durumda. Türkiye'nin İncirlik hava üssünde 60-70 adet B-61 yerçekimi bombasına ev sahipliği yaptığı tahmin ediliyor. Robert Norris ve Hans Kristensen'e göre, bombalardan 50 tanesi Amerikan uçaklarıyla taşınmak üzere ayrılmışlar fakat üsle ilgili kısıtlamalardan ötürü Amerika'nın çift yetenekli uçakları (dual capable aircraft, DCA) Türkiye'de kalıcı olarak mevzilenemiyor. NATO'nun nükleer silahlarının kullanılması emrinin verilmesi durumunda, Amerikan uçaklarının önce başka bir Avrupa üssünden havalanıp, İncirlik'e getirilip, orada silahlandıktan sonra hedeflerine uçmaları gerekecektir¹¹.

Bombaların geriye kalanı ise Türkiye'nin çift yetenekli F-16ları tarafından taşınmak üzere ayrılmış durumdadır. Fakat Türkiye'nin nükleer avcı-bombardıman uçaklarının durumu konusunda çelişkili raporlar var. Eski Türk Hava Kuvvetleri Komutanı emekli General Ergin Celasin'e göre, "Türk Hava Kuvvetleri'nin NATO'nun nükleer acil durum planlarındaki rolü, Türkiye çapında birkaç hava üssünde konuşlandırılmış Hava Kuvvetleri birimlerine tanzim

⁷ Department of Defense, *Nuclear Posture Review Report*, April 2010 pp xii - xiii. Available at <http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20Nuclear%20Posture%20Review%20Report.pdf>

⁸ Susi Snyder and William van der Zeijden, "Withdrawal Issues: What NATO countries say about the future of tactical nuclear weapon in Europe," IKV PAX Christi, March 2011, <http://www.nonukes.nl/media/files/withdrawal-issues-report-nospread.pdf>.

⁹ Johan Bergenas, Miles A. Pomper, William Potter, and Nikolai Sokov, "Reducing and Regulating Tactical (Non-strategic) Nuclear Weapons in Europe: Moving Forward?," Report Prepared for Unit for Policy Planning and Research Finnish Ministry for Foreign Affairs, The James Martin Center for Nonproliferation Studies, April 2010, http://cns.miis.edu/opapers/pdfs/reducing_tnw_april_2010.pdf.

¹⁰ Judy Dempsey, "German parties press U.S. to withdraw nuclear arms," *The New York Times*, 23 June 2008, <http://www.nytimes.com/2008/06/23/world/europe/23iht-germany.4.13924422.html>.

¹¹ Robert Norris and Hans Kristensen, "US Tactical Nuclear Weapons in Europe, 2011," *The Bulletin of Atomic Scientists*, 6 January 2012, <http://bos.sagepub.com/content/67/1/64.full.pdf+html>.

edilmiş nükleer silahların 1990ların sonunda geri çekilmesiyle sona erdi.”¹² Norris ve Kristensen buna rağmen Türkiye’nin şu anki nükleer kapasiteye sahip F-16 filosunun, B-61-12leri (B-61’lerin 2018’de tanzim edilmesi kararlaştırılmış bir modeli (daha fazla detay için aşağıdaki B-61 Ömür Uzatma Programı: Türkiye’de Tartışılmayan bir Konu başlığına bakınız)) taşımak üzere “açık kapatıcı” bir modifikasyon aldığını söyleyen bazı Pentagon kaynaklarını aktarıyorlar.¹³

Raporlara göre Türkiye’nin nükleer kapasiteye sahip olan savaş uçakları artık nükleer görevlere hazırlanmıyorlar. Hava kuvvetlerinin çift yetenekli uçakları geçmişte nükleer görevler için talim yaparlardı ve nükleer saldırı yapma tasdikleri vardı.¹⁴ Söylenenlere göre Türk uçakları artık sadece NATO’nun nükleer avcı uçaklarına nükleer olmayan eskort uçaklık yapma eğitimi alıyorlar.¹⁵ Bu gevşek nükleer tavır, silahların Türkiye’nin savunma planlamasında hayati bir önem teşkil etmediğinin düşünülmesini akla getiriyor. Aksine, silahların Amerika’nın güvenlik taahhüdünü ve İttifak boyu sorumluluk paylaşılmasını pekiştirmek amacıyla tutulduğu fikrini destekliyor.

Çekilme Siyaseti: Yurt içi Tartışma Nükleer Silahları Görmezden Gelir

Nükleer meselelerin iç siyasete dâhil edilmemesi, Ankara’nın nükleer karar verme mekanizmasını kolaylaştırıyor. Türkiye’de güçlü bir anti-nükleer hareket yok ve Yeşilci politik hareket, siyasal açıdan hiçbir önem teşkil etmiyor.¹⁶ Nükleer enerji kullanımına düşük seviyede politik muhalefet olsa da – bu büyük oranda Türkiye’nin Çernobil kazası sonrasındaki deneyiminden kaynaklanıyor¹⁷ – anti-nükleer hareket, taktik nükleer silah tartışmasına taşmadı.

Türkiye’deki Amerikan nükleer silahları konusundaki farkındalık artsa da, varlıkları yönetimdeki Adalet ve Kalkınma Partisi(AKP) için politik bir ayak bağı haline gelmedi. Buna

¹² Mustafa Kibaroglu, “Turkey and shared responsibilities,” In: Sagan S et al. Shared “Responsibilities for Nuclear Disarmament: A Global Debate,” American Academy of Arts and Sciences, 24–27, iisdb.stanford.edu/pubs/22905/GlobalDebate.pdf.

¹³ Robert Norris and Hans Kristensen, “US Tactical Nuclear Weapons in Europe, 2011,” *The Bulletin of Atomic Scientists*, 6 January 2012, <http://bos.sagepub.com/content/67/1/64.full#xref-ref-9-1>.

¹⁴ Robert Norris and Hans Kristensen, “US Tactical Nuclear Weapons in Europe, 2011,” *The Bulletin of Atomic Scientists*, 6 January 2012, <http://bos.sagepub.com/content/67/1/64.full#xref-ref-9-1>.

¹⁵ Mustafa Kibaroglu, “Turkey, NATO & Nuclear Sharing: Prospects after NATO’s Lisbon Summit,” British American Security Information Council, Nuclear Policy Paper No. 5, April 2011, http://www.basicint.org/sites/default/files/Nuclear_Policy_Paper_No5.pdf.

¹⁶ Bkz. “The Security Dimension of Turkey’s Nuclear Program: Nuclear Diplomacy and Non Proliferation Policies”, in the “Turkish Model for the Transition to Nuclear Power”, Ekonomi ve Dis Politika Arastirma Merkezi (EDAM), 9 December 2011, http://www.edam.org.tr/eng/index.php?option=com_content&view=article&id=133&Itemid=220

¹⁷ Isil Egrikavuk, “Chernobyl still haunts Turkey’s Black Sea coast,” *Hurriyet Daily News*, 18 March 2011.

ilaveten, Türkiye'nin kısa vadede çift yetenekli uçakları konusunda karar vermesi gerekmiyor. Türkiye'nin F-16'larının 2030'ların ortalarına kadar yenilenmesine gerek yok. Ankara 100 adet F-35 Müşterek Saldırı Uçağı almaya niyeti olduğunu belirtti¹⁸; bu uçaklar mevcut B-61 versiyonunu ve ileride kullanılacak B-61-12 versiyonunu taşıma kapasitesine sahip olacaklar.

B-61 Ömür Uzatma Programı: Türkiye'de Tartışılmayan bir Konu

Hâlihazırdaki siyasi gerçeklikler sayesinde Türk karar vericilerin başları, topraklarından nükleer silahların kaldırılmasını isteyen protestolar ve kampanyalarla ağrımadı. Dolayısıyla hükümet, anti-nükleer çıkar gruplarına hesap vermeyen, görece rahat nükleer politikalar izlemekte özgür oldu. Bundan ötürü nükleer meseleler Türk basınında genel olarak pek yer almıyor ve silah kontrolü ve silahsızlanma konusunda bilinçlilik çok az. Bunun neticesinde Amerikan Ömür Uzatma Programı gibi dış meseleler basında pek yankı bulmuyor, bunun sonucunun NATO nükleer silahlarının Türkiye'ye konuşlandırılmasında büyük bir etkisi olacak olsa bile.

Amerikan Savunma Bakanlığı (ASB (İngilizce DOD)) ve Ulusal Nükleer Güvenlik İdaresi (UNGİ (İngilizce NNSA)) şu anda ordunun önceki B-61 mühimmatını yenileme tekliflerini inceliyorlar. Ömür Uzatma Programı'nın (ÖUP (İngilizce LEP)) hedefi, Amerikan nükleer silahlarının eskiyen parçalarını yenileyip, güvenilirliklerinin ve güvenliklerinin sürmesini güvence altına almaktır. Amerika'nın öne sürdüğü üzere ÖUP programı "yeni askeri görevleri desteklemeyecek ya da yeni askeri kapasiteler sağlamayacak... [ve] sadece geçmişte test edilmiş tasarımları esas alan nükleer parçalar kullanacak."¹⁹

Kristensen ve Norris'e göre, Amerika'nın tahminen 760 taktik nükleer silahı var; bunların 200 tanesi Avrupa'da konuşlandırılmış faal B-61lerden, 300 tanesi Amerika'da depolanmış faal olmayan B-61lerden ve 260 tanesi Amerikan Donanması'nın Tomahawk güdümlü füzeleri için geri çekilecek W-80 savaş başlıklarından oluşuyor.²⁰ Bu 500 B-61 beş farklı modelden (versiyon) oluşuyor – B-61 3,4,7 ve 10. UNGİ tüm diğer modelleri B-61-12 olarak adlandırılan yeni bir modelde birleştirmeyi düşünüyor. ASB ve UNGİ yeni modifiye edilmiş B-61-12leri 2018'de Avrupa'ya konuşlandırmaya başlamayı düşünüyorlar.

Yeni bomba daha az nükleer patlayıcı kuvvet barındırabilecek, ancak onu daha isabetli kılan geliştirilmiş bir kılavuz kuyruk takımıyla donatılacak²¹. Amerikan Hükümet Saymanlık Ofisinin bir raporuna göre, "Yeni bombanın kuyruk kısmının 800 milyon dolara mal olacağı tahmin ediliyor ve isabeti arttırmak için tasarlandı, ordunun daha az nükleer patlayıcı kuvvet

¹⁸ "Turkey keeps plan to buy 100 F-35 fighter jets," Reuters, 23 February 2012.

¹⁹ U.S. Department of Defense, Office of the Secretary of Defense, Nuclear Posture Review Report, April 2010,

<http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20Nuclear%20Posture%20Review%20Report.pdf>.

²⁰ Hans Kristensen and Robert S. Norris, "US Nuclear Forces, 2012," *Bulletin of Atomic Scientists*, May/June 2012, <http://bos.sagepub.com/content/68/3/84.full>.

²¹ "Nuclear Weapons: DOD and NNSA Need to Better Manage Scope of Future Refurbishments and Risks to Maintaining U.S. Commitments to NATO," Report to Congressional Requesters, Government Accountability Office, May 2011, <http://www.gao.gov/new.items/d11387.pdf>

kullanarak eski bombayla aynı sonuçları elde etmesini sağlayacak.”²² Silahın şu anki isabeti bilinmiyor, fakat Kristensen’e göre, yeni kuyruk takımının, Ortak Doğrudan Saldırı Mühimmatının (JDAM) takımıyla oldukça benzer olması bekleniyor.²³

Yenilenmiş silahın patlayıcı paketi B-61-4 esas alınarak tasarlanacak, bu paketin 0.3, 1.3, 10 ve 50 kiloton arasında değişen nükleer patlayıcı kuvvet kapasitesi mevcut.²⁴ Geliştirilmiş kılavuz takımı da, 10 ila 360 kiloton arası nükleer patlayıcı kuvveti olan B-61-7 ile aynı türden görevleri yerine getirmesini sağlayacak. ABD ve NATO’nun temsilcileri yakında yenilenecek B-61-12’nin askeri özelliklerine Nisan 2010’da karar verdiler.

Karışık Mesajlar: Türkiye, Geliştirilmiş nükleer füzeler ve AKP Dış Politikası

B-61 ömür uzatma programı, Türkiye’nin çok sayıda komşusuyla ilişkisindeki gerilimleri azaltmayı hedefleyen yeni bir dış siyasetin ivme kazanmasıyla denk düştü. Topluca “sıfır sorun” olarak bilinen Ankara’nın bu dış siyaseti, Türkiye’nin Batı ve bölgesel müttefikleri ile ilişkilerini dengelemesi üzerine kurulu. Temel amaç bölgesel gerginlikleri hafifletmek ve bu sayede güvenliğin artması ve Türk ihracatı için uygun koşulların oluşmasını sağlamak.

İran Türkiye’nin dış politika açılımlarının odaklarından biriydi. Ana hatlarıyla Ankara P5+1 (güvenlik konseyinin beş kalıcı üyesi ve Almanya) ile İslami Cumhuriyet arasında nükleer müzakerelere olanak sağlamaya çalıştı. Türkiye Washington ve Tahran ile olan yakın ilişkisinden faydalanarak hâlihazırdaki diplomatik açmazı aşmaya çalışıyor. Türkiye’nin İslami Cumhuriyete yaptığı güçlü diplomatik açılımının asal etkenlerinden biri, İran’ın barışçıl amaçla nükleer zenginleştirme yapma hakkını kararlı bir diplomasiyle desteklemesiydi. Bu, Washington’daki erkânın çoğunun savunduğu baskıcı yaklaşımın yerine, kapsayıcı bir diplomatik yaklaşımın teşvik edilmesiyle birleştirildi. Türk yaklaşımı Amerika ve Avrupa’nın tek taraflı yaptırımlarına karşı hoşnutsuzluğu ve Orta Doğu’da nükleer silahlardan arındırılmış bir bölge oluşturulmasını desteklemeyi de içeriyor.

²² “Nuclear Weapons: DOD and NNSA Need to Better Manage Scope of Future Refurbishments and Risks to Maintaining U.S. Commitments to NATO,” Report to Congressional Requesters, Government Accountability Office, May 2011, <http://www.gao.gov/new.items/d11387.pdf>

²³ Amerikan Hava Kuvvetlerine göre, “JDAM sistemi en isabetli modunda GPS verilerine erişilebildiği sürece serbest uçuş sırasında 5 metre veya daha az dairesel hata payına sahiptir. Eğer GPS verilerine erişemiyorsa, uçaktan GPS dengi veri transferi olduğu sürece JDAM 100 saniyeye kadar serbest uçuşta kalıp 30 metre veya daha az dairesel hata payına erişir.”

“U.S. Air Force Fact Sheet, Joint Direct Attack Munitions GBU- 31/32/38,” Department of the Air Force,

http://www.af.mil/information/factsheets/factsheet_print.asp?fsid=108&page=1.

Hans Kristensen, “B61 LEP: Increasing NATO Nuclear Capability and Precision Low-Yield Strikes,” Federation of American Scientists Issue Brief, June 2011,

http://www.fas.org/programs/ssp/nukes/publications1/IssueBrief_B61-12.pdf.

²⁴ Hans Kristensen, “B61 LEP: Increasing NATO Nuclear Capability and Precision Low-Yield Strikes,” Federation of American Scientists Issue Brief, June 2011,

http://www.fas.org/programs/ssp/nukes/publications1/IssueBrief_B61-12.pdf

Geliştirilmiş B-61-12'nin nükleer patlayıcı gücü şu anda Avrupa'ya konuşlandırılmış olan B-61 modelinden daha az olacak olsa da, yenilenmesi ve geliştirilmiş isabeti denilene göre mevcut silahın kapasitesinin üstüne çıkmasını sağlıyor. Geliştirilmiş isabet, hayalet F-35 ile bir araya getirildiğinde oldukça denge bozucu ve tahripkâr bir birleşim olma potansiyeline sahip. Bu AKP'nin mevcut dış politika yaklaşımının ilkelerine ters düşecektir. İttifakın savunma politikalarıyla alakadar olmaya kararlı bir NATO üyesi olan Türkiye, NATO'nun taktik nükleer silahlarına daimi bağlılık göstermiştir. Ankara bir yandan İran'ın nükleer meselesinin barışçıl yollarla çözülmesine bağlı, fakat diğer yandan topraklarına daha isabetli ve muhtemelen daha etkili nükleer silahların konuşlandırılmasını destekliyor. Görünüşe göre bu iki politik duruş birbirleriyle ters düşüyor. Ankara şu ana kadar politikalarının arasındaki bariz uyumsuzlukları yeterli bir biçimde açıklamadı.

Türkiye'nin bu programı desteklemesi temel olarak NATO ittifakına ve onun sorumluluk paylaşma taahhüdüne yaklaşımını yansıtıyor. Türk bakış açısında göre, ÖP İttifak'ın nükleer caydırıcılığının güvenilirliğini güvence altına almak için gerekli bir işlev. B-61-12lerin varlığı Amerika'nın Türk müdafaasına bağlılığının siyasi bir simgesi olmaya devam edecek. Fakat daha gelişmiş nükleer silahların konuşlandırılmasının nükleer silah edinmek isteyenler ve Türkiye'nin komşularına ne gibi bir mesaj verdiğine neredeyse hiç ilgi gösterilmiyor.

Gelecek için Olasılıklar: Türkiye ve Avrupa'daki NATO Nükleer Silahlarının Kaderi

B-61leri yenileyip, yeni modeli 2018'de konuşlandırma planlarına rağmen, NATO içindeki silahların geri çekilmesi taraftarı koalisyonun en yakın zamandaki Stratejik Konsept'in hazırlanması aşamasında oldukça büyük etkileri olduğuna dair izler mevcut. 2010 Stratejik Konsepti NATO'nun 1999 tarihli belgesinden çok büyük bir sapmanın izlerini taşıyordu. Yeni konsept, caydırıcılık ve müttefiklerin korunması için İttifakın temel olarak Amerika, Fransa ve İngiltere'nin stratejik (uzun menzilli) nükleer kuvvetlerine bel bağladığını söylüyor.²⁵ Önceki diğer duruşların aksine, taktik nükleer silahların rolü açık uçlu ve muğlak bırakılmış. Buna rağmen 2010 Stratejik Konsepti Amerikan silahlarının gelecekte Avrupa'dan çekilmesini, Rusya Federasyonu'nun karşılıklı azaltmalarıyla birleştiriyor. 2010 Stratejik Konseptine göre, "gelecekteki azaltmalar söz konusu olduğunda, hedefimiz Rusya ile Avrupa'daki nükleer silahların şeffaflığı ve bu silahların NATO üyelerinin topraklarından uzağa taşınması hakkında anlaşmaya çalışmak olmalıdır. İleride atılacak her adım, Rusların kısa menzilli nükleer silah sayısındaki üstünlüğünden doğan dengesizliği göz önünde bulundurmaktır." Kullanılan bu dil, Türkiye'nin taktik nükleer silahlara dair politikasını, silahların takviye edilmesi veya kaldırılmasıyla ilgili çabuk karar verilmesini engellemek için İttifakın içindeki benzer görüşlü diğer devletler ile bir araya koymasına olanak sağladı.

Lakin yeni Stratejik Konseptin taktik nükleer silahlara biçtiği açık uçlu ve muğlak rol aynı zamanda silahların çekilmesinin ön aşaması olarak da görülebilir. 2010 Stratejik Konseptine göre NATO, "nükleer görevler üzerine müşterek müdafa planlanması, barış esnasında nükleer kuvvetlerin konuşlandırılması ve komuta, kontrol ve danışma düzenlemeleri

²⁵ "Strategic Concept For the Defense and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organization," <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.

hususlarında Müttefikler arasında mümkün olduğunca geniş katılımın sağlanmasını temin edecektir.”²⁶ Genel ve muğlak lisan, Amerikan nükleer silahlarının kalıcı olarak Avrupa’da konuşlandırılması talimatını vermiyor. Bu gereksinim teorik olarak NATO’nun Nükleer Planlama Grubu’na katılmaya devam etmesiyle karşılanabilir.

Almanya ve Belçika’nın çift yetenekli uçaklarını yenileyip yenilememe konusunda verecekleri yaklaşmakta olan kararın, NATO nükleer silahlarının çekilmesini hızlandırması, ya da en azından hâlihazırdaki silahların yerinde değişiklikler yapılmasını sağlaması mümkün. Özellikle Almanya henüz yeni nesil çift yetenekli uçakları sipariş edip etmeyeceğine dair bir açıklamada bulunmadı. Genel fikir birliği Tornado uçakları (Almanya’nın mevcut ÇYUları) hizmetten kalktığında, Alman hava kuvvetlerinin nükleer rolünün sona ereceği yönünde. ÇYUların 2015-2018 arası hizmetten kalkması gerekiyordu, ancak Alman hükümeti 2020’ye kadar uçakların bir kısmını tutmaya karar verdi.²⁷

Belçika F-35 programın iştirakçisi değil ve hükümet henüz mevcut çift yetenekli F-16ları 2025’te hizmetten kalktığında onların yerine çok yönlü avcı savaş uçağı alıp almayacağı konusunda bir karar vermedi.²⁸ Geçmişte İttifak’ı nükleer silahların Avrupa’dan kaldırılması yönünde ikna etme çabalarından anlaşılacağı üzere, Hollanda da, F-35 programının bir iştirakçisi olmasına rağmen, Almanya ve Belçika’nın taktik nükleer silahların kaldırılması çağrısına eşlik edecektir.²⁹ NATO eğer bu iki ülke NATO nükleer silahlarının kaldırılması konusunda ısrar ederse ne yapacağı konusunda bir açıklama yapmadı. Hem Türkiye, hem de İtalya eğer nükleer silahlara ve ÇYUlara ev sahipliği yapan yegâne iki ülke olurlarsa bunun siyasi sonuçlarının ne olacağını düşünmek zorundalar.

2012 NATO Chicago Zirvesi: Statüko şimdilik devam ediyor

Mayıs 2012’de Chicago’da düzenlenen konferansta İttifak, “nükleer kuvvet vaziyeti şu noktada etkin bir caydırma ve müdafaa vaziyeti için gerekli ölçütleri karşılıyor”³⁰ görüşünü teyit eden bir çalışmayı onayladı. Caydırıcılık ve Müdafaa Vaziyeti İncelemesi Avrupa’da 200 tane taktik nükleer silahın olduğunu teyit ediyor. Bu belge, Nükleer Planlama Grubu’nu “NATO’nun Avrupa’da konuşlandırılmış stratejik olmayan nükleer silahlara bel bağlamasını azaltmaya karar verilmesi durumunda ne yapılacağı da dâhil olmak üzere, nükleer paylaşım düzenlemelerine Müttefiklerin mümkün olan en yüksek katılımını sağlayacak fikirler geliştirilmesi”³¹ amacıyla çalışmalar yapmakla görevlendiriyor. Fakat CMVİ aynı zamanda 2010 Stratejik Konseptinde yer alan şartı, NATO’nun azaltmalarının ancak Rusya’nın benzer

²⁶ “Strategic Concept For the Defense and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organization,” <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>

²⁷ George Perkovich, Malcolm Chalmers, Steven Pifer, Paul Schulte, and Jaclyn Tandler, “Looking Beyond the Chicago Summit: Nuclear Weapons in Europe and the Future of NATO,” The Carnegie Papers, Carnegie Endowment for International Peace, April 2012, http://www.carnegieendowment.org/files/beyond_chicago_summit.pdf

²⁸ İbid.

²⁹ İbid.

³⁰ Deterrence and Defense Posture Review, North Atlantic Treaty Organization, 20 May 2012, http://www.nato.int/cps/en/SID-1D41DDB0-B87E01C8/natolive/official_texts_87597.htm.

³¹ İbid.

adımlar atmaya hazır olması durumunda gerçekleşeceğini, teyit ediyor. CMVİ belgesine göre,” NATO, İttifaka tayin edilmiş stratejik olmayan nükleer silahlarının sayısını, Rusya’nın mütakabil adımlar atması durumunda azaltmayı gözden geçirmeye hazırdır...”³²

CMVİ temelde NATO’nun silahların kaldırılmasını isteyen ve istemeyen blokları arasında bir uzlaşma metniydi. CMVİ 2010 Stratejik Konseptinin genel ilkelerini tekrar etti ve hâlihazırdaki nükleer statükoyu teyit etti. Fakat Avrupa’daki taktik silahların gelecekte çekilmesine dair iç tartışmaları başlatmak adına bir deneme adımı da attı. Ancak bu güncel çalışmaların perde arkasında sürmekte olan B-61 ÖUP’si ve İtalya ile Türkiye’ye satılması planlanan F-35ler yer alıyor. Bu iki eylem birbirleriyle tezat oluşturuyor ve NATO’nun (ve Türkiye’nin) resmi olarak koyduğu nükleer silahlardan arındırılmış bir dünyayı mümkün kılmaya çalışmak hedefiyle çelişiyorlar.

Sonuç: Türkiye nükleer meseleyi halı altına süpürür

Türkiye topraklarındaki Amerikan taktik nükleer silahlarının kaldırılmasını isteyen güçlü bir taban hareketi veya siyasi çabayla karşı karşıya değil. NATO’nun bazı nükleer devletleri bu silahların kaldırılması çağrısında bulunmuş olsa da, Türkiye’nin silahların konuşlandırılmasına devam edilmesi isteği Baltık kıyısındaki NATO üyeleri, İtalya ve en önemlisi ABD tarafından korunmaya devam etmiştir. Türkiye silahların kaldırılması hususunda İttifak çapında bir görüş birliği olması durumunda buna mani olmayacağını belirtmiş olsa da, meselenin Rusya’nın karşılıklı olarak taktik silah sınırlandırmasına gitmesine bağlanması, meselenin kısa vadede çözülmesini engellemiştir. Bunun yanı sıra, Türk hükümeti, nükleer silahların kaldırılmasını seçimler için önemli bir mesele haline getiren seçmenlerin olduğu ülkelerle aynı siyasi baskıları hissetmiyor.

Türkiye’nin nükleer hazırlık seviyesi Soğuk Savaşın zirvede olduğu dönemdekine göre ciddi oranda azalmış olsa da, taktik nükleer silahların topraklarında bulundurulmasına devam edilmesine kararlı bir şekilde bağlı olmaya devam ediyor. Türkiye NATO’nun nükleer statüsünün korunmasına, daha geniş bir çerçevede Amerika’nın Türk müdafaasına bağlılığının muhafaza edilmesini sağlamak için bağlı. Türkiye’nin NATO’nun nükleer bir ittifak olarak kalmasına olan bağlılığı, Ankara’nın nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya söylemine ağır bastı.

³² Deterrence and Defense Posture Review, North Atlantic Treaty Organization, 20 May 2012, http://www.nato.int/cps/en/SID-1D41DDB0-B87E01C8/natolive/official_texts_87597.htm.